

Αρχαία Λατομεία Πάρου

Ημερίδα με συζήτηση, προβληματισμό
& λύσεις με στόχο ένα πρόγραμμα δράσης
για την προστασία και την ανάδειξη
των αρχαίων λατομείων της Πάρου.

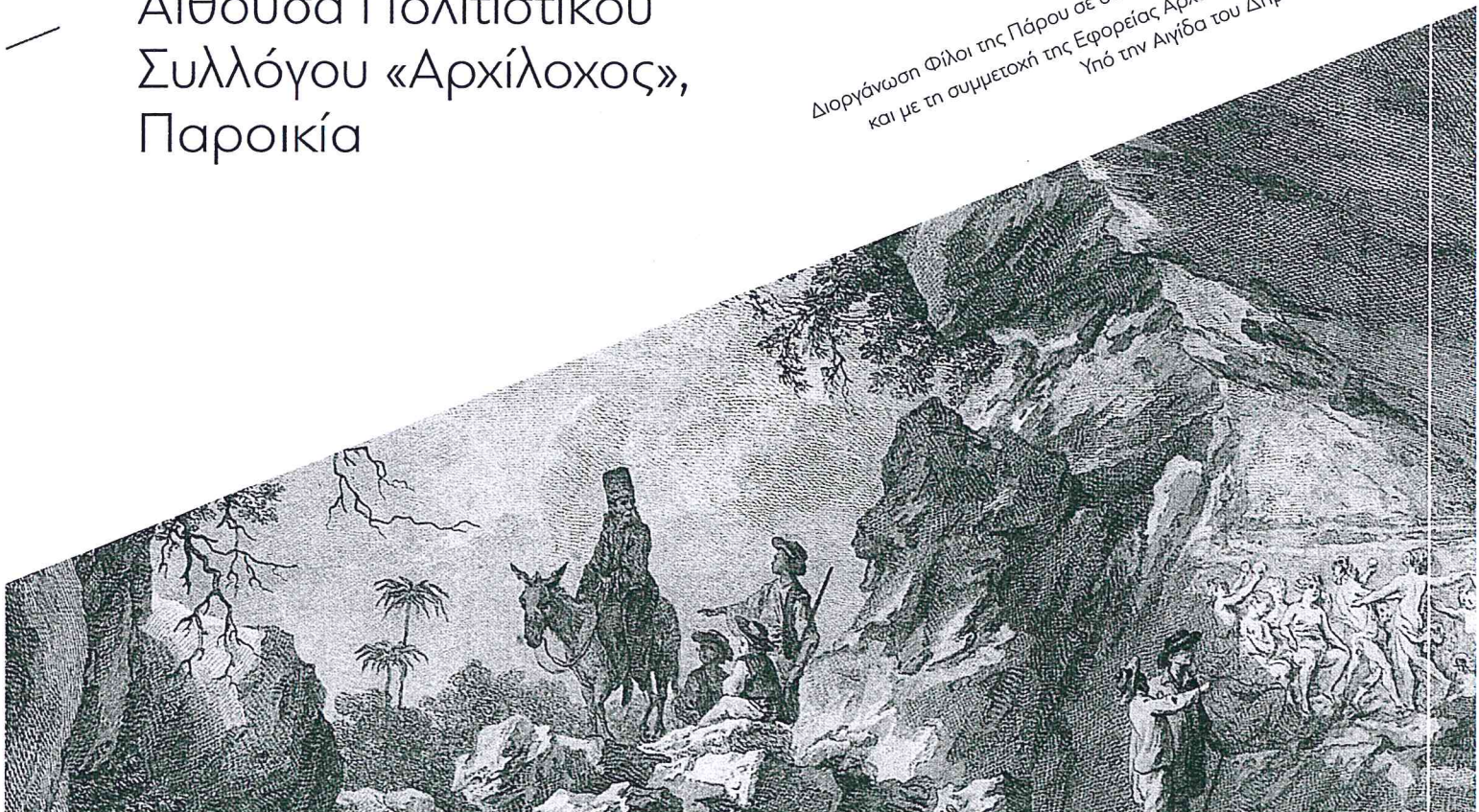
Σάββατο 16
Νοεμβρίου 2019
10:30 - 18:00

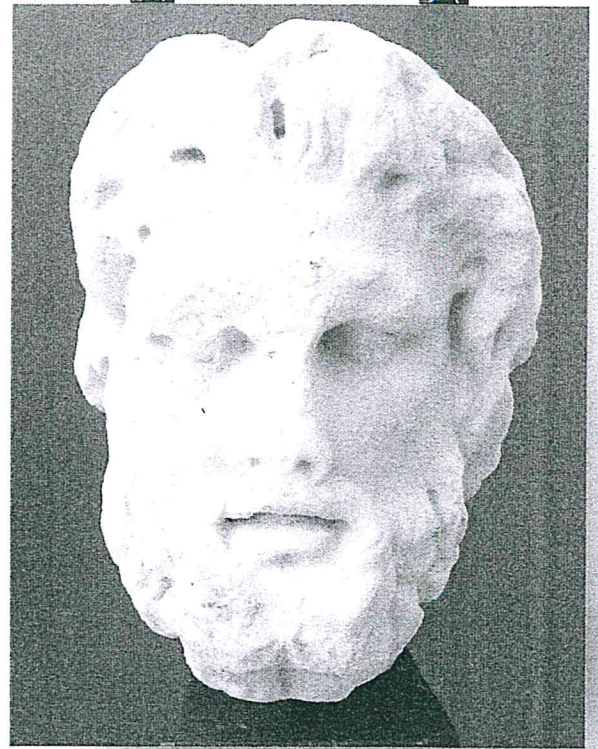
Αίθουσα Πολιτιστικού
Συλλόγου «Αρχίλοχος»,
Παροικία

ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΟΥ

Διοργάνωση Φίλοι της Πάρου σε συνεργασία με τοπικούς φορείς
και με τη συμμετοχή της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κυκλάδων.
Υπό την Αιγίδα του Δήμου Πάρου.

Για ένα πρόγραμμα δράσης για την προστασία και ανάδειξη των αρχαίων λατομείων της Πάρου

Η λειτουργία των λατομείων ξεκίνησε από την πρωτοκυκλαδική περίοδο (3200 π.Χ.) και έληξε τον 19^ο αιώνα. Δεν έπαυσαν ποτέ να είναι ο συνδεδειγμένος κρίκος της πολιτιστικής ταυτότητας της Πάρου – το υπέροχο λεπτόκοκκο και λαμπρό της μάρμαρο, ο λυχνίτης, με το οποίο κατασκευάστηκαν τόσο σημαντικά γλυπτά και αρχιτεκτονήματα μέσα στους αιώνες.

Στην ακμή του αρχαίου πολιτισμού οι πιο σημαντικοί γλύπτες – Φειδίας, Πραξιτέλης, Σκόπας και πολλοί άλλοι – έχουν χρησιμοποιήσει τον λυχνίτη στα διάσημα γλυπτά τους. Και ως υπόγεια λατομεία θεωρούνται μοναδικά στον κόσμο, ένα αληθινό μνημείο της παγκόσμιας κληρονομιάς.

Ο αρχαιολογικός χώρος των αρχαίων λατομείων περιλαμβάνει το λατομείο των Νυμφών με τρεις στοές και το λατομείο του Πανός με δύο στοές – η μία σε καλή κατάσταση αλλά η άλλη έχει καταρρεύσει – καθώς και έξι άλλες στοές που δεν έχουν ακόμα εξερευνηθεί και τα ερείπια βιομηχανικών κτιρίων από την εκμετάλλευση του 19^{ου} αιώνα. Όλα μέσα σε ένα μαγευτικό φυσικό περιβάλλον.

Όμως, η σημερινή κατάσταση είναι λυπηρή. Οι αρχαίες στοές είναι παραμελημένες και μη επισκέψιμες – μια πηγή συνεχούς απογοήτευσης των χιλιάδων επισκεπτών στην Πάρο. Ο ευρύτερος χώρος δείχνει σημεία εγκατάλειψης και τα σύγχρονα γειτονικά λατομεία λειτουργούν κατά τρόπο που θεωρείται από πολλούς ότι δημιουργεί κίνδυνο κατάρρευσης των αρχαίων στοών και καταστροφής του μνημείου.

Εδώ και πολλά χρόνια το θέμα αυτό δεν έχει αντιμετωπιστεί αποφασιστικά από κανέναν από τους αρμόδιους φορείς. Γι' αυτό έχει ξεκινήσει μια πρωτοβουλία τοπικών φορέων για τη διάσωση, προστασία και ανάδειξη του μνημείου και του αρχαιολογικού χώρου των λατομείων.

Το αρχαιολογικό πάρκο, ψηφιακό μουσείο και τα άλλα πολλά που μπορούν να δημιουργηθούν θα έχουν τεράστιες δυνατότητες να συμβάλουν στη γενικότερη ποιοτική ανάπτυξη του νησιού.

Σ' αυτό το πλαίσιο, οργανώνεται αυτή η ημερίδα με σκοπό να ενεργοποιηθούν όλοι οι τοπικοί φορείς και να μπουν τα θεμέλια για ένα πρόγραμμα δράσης για την προστασία και ανάδειξη των αρχαίων λατομείων της Πάρου με αυτούς στόχους και άμεσες καθώς και μακροχρόνιες δράσεις.

Έκθεση για τα Αρχαία Λατομεία

Ιστορικά αρχεία και μελέτες για την ανάδειξη τους

Εγκαίνια: Παρασκευή 15/11/2019 στις 19.00,
Σάββατο και Κυριακή 16-17/11/2019,
10.00 - 20.00
Στο χώρο του Πολιτιστικού Συλλόγου «Αρχίλοχος»

Πρόγραμμα / Σάββατο 16 Νοεμβρίου 2019

10:30 Υποδοχή / Εγγραφή συμμετεχόντων

Προεδρία & συντονισμός ημερίδας: Έλενα Κόρκα, Επίτιμη Γενική Διευθύντρια Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Μέλος ΔΣ Ελληνικού και Διεθνούς ICOMOS, Πρόεδρος Ελληνικής Επιτροπής Μπλε Ασπίδας

11:00 Έναρξη / Χαιρετισμοί

Καλοσώρισμα:

- Γιώργος Βλαντάς, Πρόεδρος Φίλων της Πάρου

Χαιρετισμοί:

- Μάρκος Κωβαίος, Δήμαρχος Πάρου
- Κώστας Μπιζάς, Έπαρχος, Αντιπεριφερειάρχης Υγείας

Εισαγωγή: Η πολλαπλή διάσταση του θέματος και ο σκοπός της ημερίδας

- Χάρης Μαρτίνος, Εκπρόσωπος της Οργανωτικής Επιτροπής

Η ολοκληρωμένη προστασία και ανάδειξη της αρχαιολογικής κληρονομιάς του κυκλαδικού αρχιπελάγους από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων

- Δημήτρης Αθανασούλης, Έφορος Αρχαιοτήτων Κυκλάδων

1^η Ενότητα: Ευρεία επιστημονική προσέγγιση του θέματος

11:45 Η αρχαιολογική σημασία των αρχαίων λατομείων μαρμάρου της Πάρου

Ο αρχαιολογικός πλούτος της Πάρου και τα αρχαία λατομεία της

- Προβολή συνέντευξης **Φωτεινής Ζαφειροπούλου**, Επιτ. Εφόρου Αρχ. Κυκλάδων
- Παρέμβαση **Μανόλη Κορρέ**, Ομοτ. Καθ. ΕΜΠ, Μέλος Ακαδημίας Αθηνών

12:15 Προοπτικές και δυνατότητες ανάδειξης αντίστοιχων μνημειακών συνόλων

Διεθνής εμπειρία - Προστασία και ανάδειξη της υπόγειας πολιτιστικής κληρονομιάς: Το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα Underground4Value

- **Giuseppe Pace**, Συντονιστής προγράμματος Underground4Value, Institute of Mediterranean Studies, National Research Council of Italy

Ψηφιακή διαχείριση πολιτισμικής κληρονομιάς: αναδυόμενες τεχνολογίες από την καταγραφή και τεκμηρίωση έως την ανάδειξη

- **Γιώργος Καρυδάκης**, Επικ. Καθηγητής, Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

13:00 Η ευρύτερη σημασία των λατομείων της Πάρου

Η Παρία Λίθος: Από το κέντρο του Αιγαίου στον κόσμο της Μεσογείου

- **Ντόρα Κατσωνοπούλου**, Καθηγήτρια Αρχαιολογίας, Πρόεδρος ΙΑΠΚ

Η Παρία λίθος στη Βίβλο και τους Πατέρες της Εκκλησίας και εκκλησιαστικούς συγγραφείς της Βυζαντινής περιόδου.

- **Αριστέιδης Βαρριάς**, Th.M., C.P.E., Δρ. Θεολογίας, Γλύπτης

Η σημασία των λατομείων για τους ανθρώπους της Πάρου.

- **Χρίστος Γεωργούσης**, Εκπαιδευτικός

14:00 – 15.00 Ελαφρύ γεύμα

Προβολή ντοκιμαντέρ «Αρχαίο λατομείο μαρμάρου Πάρου», Σκηνοθεσία: Γιάννης Κασπίρης, πηγή «ΑΡΧΕΙΟ ΕΡΤ Α.Ε.»

2^η ενότητα: Δυνατότητες προστασίας και ανάδειξης των αρχαίων στοών και του ευρύτερου αρχαιολογικού και ιστορικού χώρου στο Μαράθι

15:00 Το έργο και ο σχεδιασμός της ΕΦΑ Κυκλάδων για την προστασία των αρχαίων λατομείων της Πάρου

- **Απόστολος Παπαδημητρίου**, Αρχαιολόγος ΕΦΑ Κυκλάδων – **Γεωργία Παπαδοπούλου**, Προϊσταμένη Τμήματος Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων και Μουσείων ΕΦΑ Κυκλάδων

Τα αρχαία λατομεία της Πάρου και οι εγκαταστάσεις της εταιρείας Μαρμάρων Πάρου του 19^{ου} αιώνα: Πρόταση προστασίας και ανάδειξης

- **Χρήστος Τάκος**, Αρχιτέκτων

15:30 1^ο Στρογγυλό τραπέζι: Προτάσεις και πρωτοβουλίες για την προστασία και ανάδειξη των αρχαίων στοών

- **Συντονίστρια: Γεωργία Παπαδοπούλου**, Προϊσταμένη Τμήματος Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων και Μουσείων ΕΦΑ Κυκλάδων
- **Πάνελ: Βλάσης Σφυρόερας**, Επίτιμος Πρόεδρος «Φίλοι της Πάρου», **Σπύρος Μητρογιάννης**, Πολιτιστικός Σύλλογος «Αρχίλοχος», **Ντόρα Κατσωνοπούλου**, Πρόεδρος ΙΑΠΚ, **Γιώργος Καρυδάκης**, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

16:30 2^ο Στρογγυλό τραπέζι: Προτάσεις και πρωτοβουλίες για την αξιοποίηση του ευρύτερου αρχαιολογικού χώρου

- **Συντονιστής: Γιάννης Μητσούλης**, Προϊστάμενος Τμήματος Αρχαιολογικών Έργων και Μελετών ΕΦΑ Κυκλάδων
- **Πάνελ: Μάρκος Κωβαίος**, Δήμαρχος Πάρου, **Γιάννος Κουράγιος**, Αρχαιολόγος ΕΦΑ Κυκλάδων, **Κώστας Ροκονίδας**, Δημοτικός Σύμβουλος, Επικεφαλής της «Λαϊκής Συσπείρωσης Πάρου», **Χρήστος Τάκος**, Αρχιτέκτων, **Άννα Κάγκανη**, Μέλος ΔΣ «Φίλοι της Πάρου»

17:30 Σύνοψη πεπραγμένων και πορίσματα της Ημερίδας

- **Δημήτρης Αθανασούλης**, Έφορος Αρχαιοτήτων Κυκλάδων
- **Ντόρα Κατσωνοπούλου**, Πρόεδρος ΙΑΠΚ
- **Εκπρόσωπος της Οργανωτικής Επιτροπής**

18:00 Λήξη

Οργανωτική Επιτροπή

Φίλοι της Πάρου:

Άννα Κάγκανη, Μέλος ΔΣ ΦτΠ & Αντιπρόεδρος ΙΑΠΚ

Μαρουσώ Μπούρα, Αντιπρόεδρος ΦτΠ

Βλάσης Σφυρόερας, Επίτιμος Πρόεδρος ΦτΠ

Πολιτιστικός Σύλλογος «Αρχίλοχος»:

Σπύρος Μητρογιάννης, τ. Πρόεδρος Αρχίλοχου & Μέλος ΔΣ ΙΑΠΚ

Δήμος Πάρου:

Κωνσταντίνα Αλιπράντη, Σύμβουλος Δημ. Πάρου

Ελένη Τριπολιτσιώτη, Σύμβουλος Δημ. Πάρου

Συντονισμός:

Χάρης Μαρτίνος, Μέλος ΦτΠ

ΗΜΕΡΙΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΙΑ ΛΙΘΟ
ΑΙΘΟΥΣΑ ΑΡΧΙΛΟΧΟΥ, ΠΑΡΟΣ 16-11-2019

Αριστείδης Βαρριάς

Εισήγηση:

**Η Παρία λίθος στη Βίβλο, στους Πατέρες της Εκκλησίας
και στους Εκκλησιαστικούς Συγγραφείς.**

Α΄

Η υπέροχη για τη λευκότητά της, τη λεπτότητα των κόκκων της και τη διαύγειά της Παρία Λίθος, ο λυχνίτης, το μάρμαρο που σάρκωσε τόσα και τόσα αριστουργήματα της γλυπτικής και αρχιτεκτονικής, φαίνεται ότι δεν θα μπορούσε να έχει κάποια τύχη ευνοϊκή στον ανεικονικό κόσμο του Ιουδαϊσμού, ούτε βεβαίως και στα ιερά κείμενά του, την Παλαιά Διαθήκη.

Παρά ταύτα θα συναντήσουμε αναφορά στην Παρία Λίθο σε δύο κείμενά της: 1) στο Α΄ βιβλίο των Παραλειπομένων και 2) στο βιβλίο της Εσθήρ.

Α1

Βιβλία των Παραλειπομένων Α΄ & Β΄ ονομάστηκαν στην Ελληνική Μετάφραση τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης Χρονικά. Οι εβδομηνταδύο Ελληνιστές Ιουδαίοι, οι οποίοι μετέφρασαν την Παλαιά Διαθήκη από τα Εβραϊκά στην Κοινή

Ελληνική, περί το 280 π.Χ. στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου και επί βασιλείας του Πτολεμαίου Β' του Φιλάδελφου, τα ονόμασαν Παραλειπόμενα, γιατί αυτά παρέχουν νέο ιστορικό υλικό, που δεν είχε καταγραφεί στα προηγούμενα ιστορικά βιβλία. Σ' αυτά γίνεται μια ανασκόπηση όλης της ιστορίας μέχρι του τέλους της Βαβυλώνιας αιχμαλωσίας το 538 π.Χ., οπότε και πιθανόν να γράφτηκαν. (Για τα βιβλία της Π. Διαθήκης βλ. Μπρατσιώτης Ι. Παναγιώτης, *Εισαγωγή εις την Παλαιάν Διαθήκην*, Αθήνα 1993)

Το τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου Α' Παραλειπομένων, το 29^ο, αναφέρεται στα τελευταία γεγονότα της ζωής του Δαβίδ (περί το 995 π.Χ.). Γράφει ότι ο Δαβίδ, αφού συγκέντρωσε όλους τους αξιωματούχους του Ισραήλ έδωσε, σύμφωνα με τις εντολές του Θεού, τις τελευταίες οδηγίες για την κατασκευή του Ναού. Έπειτα απευθυνόμενος στο γιο του Σολομώντα, του έδωσε τα ακριβή σχέδια του Ναού και πλήρη αναφορά του συγκεντρωμένου πλούτου για την κατασκευή του. Έτσι στο 2^ο στίχο διαβάζουμε «κατὰ πᾶσαν τὴν δύναμιν ἠτοίμακα εἰς οἶκον Θεοῦ μου χρυσίον, ἀργύριον, χαλκόν, σίδηρον, ξύλα, λίθους σοόμ, καὶ πληρώσεως λίθους πολυτελεῖς καὶ ποικίλους καὶ πάντα λίθον τίμιον καὶ Πάριον πολύν». Δηλαδή «Μ' όλη μου τη δύναμη έχω ετοιμάσει για το ναό του Θεού μου χρυσό, άργυρο, χαλκό, σίδηρο, ξύλα, ονυχίτες λίθους και λίθους για την επένδυση, ακριβούς και ποικιλόχρωμους, και κάθε άλλο πολύτιμο λίθο, και πολύ **Παρία Λίθο**».

Αν η πληροφορία είναι ακριβής τότε θα πρέπει να υποθέσουμε ότι το Παριανό μάρμαρο είναι ήδη από τον 10ο π.Χ. αιώνα τόσο διάσημο, ώστε ο Βασιλιάς Δαβίδ να το παραγγείλει από την Ιερουσαλήμ για το Ναό του. Επίσης θα πρέπει να υποθέσουμε ότι η εξόρυξη από την κοίτη του ποταμού Σκαρπαθιώτη, (απ' όπου έχει προέλθει το υλικό πολλών Κυκλαδικών ειδωλίων των προηγούμενων αιώνων), έχει ήδη προχωρήσει στις στοές για μαζική παραγωγή. Και οι δύο υποθέσεις φαντάζουν κάπως ανίσχυρες.

Μια άλλη υπόθεση μας επιτρέπει να εικάσουμε τα εξής: Γνωρίζουμε ότι η Ιερουσαλήμ και ο πρώτος Ναός του Σολομώντα, αυτός που κατασκευάστηκε το 995, καταστράφηκαν ολοσχερώς από το Ναβουχοδονόσωρα το 586 π.Χ., τότε που οι Ιουδαίοι σύρθηκαν αιχμάλωτοι στη Βαβυλώνα. Το 538, όταν ο βασιλεύς των Περσών Κύρος καταλαμβάνει τη Βαβυλώνα, με διάταγμά του επαναπατρίζει τους Ιουδαίους, οι οποίοι επιστρέφουν με το όραμα της ανοικοδόμησης του κατεστραμμένου ναού τους. Έτσι ο δεύτερος ναός του Σολομώντα κτίστηκε προς το τέλος του 6^{ου} αιώνα, πριν από το 516, κάποιες δηλαδή δεκαετίες πριν από τη συγγραφή του βιβλίου των Παραλειπομένων. Την εποχή αυτή η Παρία Λίθος, όντως, είναι περίφημη σ' όλη τηλεκάνη της Μεσογείου και τα λατομεία του Μαραθιού βρίσκονται σε πλήρη δραστηριότητα. Μπορούμε λοιπόν να υποθέσουμε ότι αναφορά στην Παρία Λίθο αφορά, μάλλον, σ' αυτόν τον δεύτερο ναό.

Δυστυχώς και αυτή η υπόθεση δεν μπορεί να επιβεβαιωθεί, μια που ο ναός αυτός και μετά την ανοικοδόμησή του από τον Ηρώδη τον Μέγα το 20 π.Χ. καταστράφηκε ολοσχερώς από τους Ρωμαίους το 70 μ.Χ.

A2.

Το βιβλίο της Εσθήρ, γράφτηκε περίπου τον 4^ο αιώνα και αναφέρεται σε γεγονότα που διαδραματίζονται στο α' μισό του 5^{ου} π.Χ. αιώνα. Το βιβλίο διηγείται την ιστορία της Ιουδαίας ηρωίδας Εσθήρ και του τρόπου με τον οποίο αυτή έσωσε τους Ιουδαίους της Περσίας από την επιβολή των εχθρών τους με την παρέμβασή της στο βασιλιά και σύζυγό της Αρταξέρξη.

Σημειωτέον ότι στο Εβραϊκό κείμενο, ως όνομα του βασιλιά αναφέρεται το Αχασβερός, το οποίο οι Ο' μετέφρασαν ως Αρταξέρξης, ενώ κάποιοι ιστορικοί τον ταυτίζουν με τον γνωστό μας Ξέρξη Α'.)

Στο α' κεφάλαιο του τμήματος του πρωτοκανονικού κειμένου, γίνεται λόγος για τη δύναμη και τον πλούτο του βασιλιά των Περσών και στον 6^ο στίχο δίνεται περιγραφή του πολυτελούς ανακτόρου στα Σούσα.

Εκεί γράφει: «κεκοσμημένη (η αυλή οίκου του Βασιλέως) βυσσίνους και καρπασίνους τεταμένους ἐπὶ σχοινίοις βυσσίνους και πορφυροῖς, ἐπὶ κύβοις χρυσοῖς και ἀργυροῖς, ἐπὶ στύλοις παρίνοις και λιθίνους· κλῖναι χρυσαῖ και ἀργυραῖ ἐπὶ λιθοστρώτου σμαραγδίτου λίθου και πιννίνου και παρίνου λίθου και στρώματα διαφανεῖς ποικίλως διηνητισμένα, κύκλω ρόδα πεπασμένα.»

Δηλαδή: «Η Αυλή ήταν στολισμένη με σκηνές από Βύσσο λευκές και πράσινες, οι οποίες είχαν δεθεί με πορφυρά σχοινιά από βύσσο, με κρίκους χρυσούς και αργυρούς πάνω σε στύλους από **Παρία Λίθο**. Εκεί επίσης είχαν στηθεί κλίνες χρυσές και αργυρές στο λιθόστρωτο, το στρωμένο με πολύτιμους λίθους, δηλαδή σμαραγδίτη, πίννινον και **Πάριο Λίθο**. Πάνω σ' αυτά υπήρχαν πολυτελέστατα στρώματα διανθισμένα ποικιλοτρόπως. Γύρω δε απ' αυτά υπήρχαν σκορπισμένα ρόδα». Τόσο οι κίονες λοιπόν, όσο και το λιθόστρωτο ήταν από Παρία Λίθο.

Από τον καθηγητή Moshe Fischer έχει εκφραστεί η άποψη, πως αφού στο εβραϊκό κείμενο και των δύο παραπάνω βιβλίων δεν γίνεται αναφορά στην Παρία Λίθο, αλλά μόνο σε μάρμαρο, πιθανόν να πρόκειται για προσθήκη των μεταφραστών. Ο Γράφει συγκεκριμένα: «μια που την εποχή που έγινε η μετάφραση, ακολουθώντας μια παράδοση της Ελληνικής Κλασσικής Γραμματείας, η Παρία Λίθος χρησιμοποιείτο μεταφορικά για να δηλώσει το εξαιρετικό και απαστράπττον μάρμαρο». (Βλ. *Moshe Fischer 'On Parian Pillars' The Septuagint Translation of the Book of Esther 1,6*, *Παρία Λίθος Συλλογικός τόμος*, Αθήνα 2000, σ. 465)

Διατηρούμε σοβαρές επιφυλάξεις για την ορθότητα αυτής της υπόθεσης, που αφορά και στα δύο κείμενα. Για το απόσπασμα από την Εσθήρ πρέπει να επισημάνουμε ότι περιγράφει το ανάκτορο στα Σούσα του 5^{ου} π.Χ. αιώνας, το οποίο βεβαίως δεν είναι Ελληνιστικό, όπως το αποκαλεί, και δεν βρισκόταν στο Ισραήλ, αλλά στην Περσία.

Για δε το απόσπασμα από το βιβλίο των Παραλειπομένων πρέπει να παρατηρήσουμε ότι όταν γίνεται η μετάφραση των Ο΄ (Αλεξάνδρεια 280 π.Χ.) γίνεται από Εβραίους Ελληνιστές για χάρη των Ελληνιστών Ιουδαίων, οι οποίοι είχαν μεν χάσει κάποια επαφή με την Εβραϊκή γλώσσα, αλλά που γι' αυτούς ο Ναός του Σολομώντα παρέμενε το κέντρο της Θρησκευτικής τους ζωής και ήταν γνωστή κάθε λεπτομέρεια που αφορούσε σ' αυτόν. Να υπενθυμίσουμε ότι ο δεύτερος Ναός ανοικοδομήθηκε μεταξύ των ετών 534 και 516 π.Χ. Έτσι εικάζουμε, ότι θα ήταν αδύνατον οι 72 εβραίοι σοφοί μεταφραστές να έδωσαν ψευδή πληροφορία για την προέλευση των μαρμάρων ενός τόσο σημαντικού και τόσο οικείου για αυτούς μνημείου. Θεωρούμε δε, όπως προείπαμε, ότι οι Ο΄ αναφέρονται στο 2^ο Ναό του Σολομώντα, αυτόν που χτίστηκε μετά την επιστροφή από την Βαβυλώνιο αιχμαλωσία.

Βεβαίως, πέρα από τις όποιες υποθέσεις, μια βεβαιότητα αναδεικνύεται: Ότι η Παρία Λίθος έτσι όπως χρησιμοποιείται στα δύο κείμενα της Παλαιάς Διαθήκης, λαμπρύνεται ως σύμβολο της πλέον εξαιρετικής ποιότητας μαρμάρου.

Β΄

Ο Χριστιανισμός, βγήκε ιστορικά μέσα από τα σπλάχνα του Ιουδαϊσμού, γεννημένος στο γεωγραφικό χώρο της Ιουδαίας, αλλά διαμορφώθηκε σε μια εποχή που η Ελληνική γλώσσα, φιλοσοφία και αισθητική κυριαρχούν.

Η Εκκλησία από τις πρώτες μέρες της ύπαρξής της κλήθηκε να αναζητήσει το δικό της πρόσωπο στη σχέση της τόσο με τη Ρωμαϊκή πολιτική πραγματικότητα, όσο και με τον κυρίαρχο Ελληνικό πολιτισμό. Διέγραψε μια επώδυνη πορεία. Την πορεία αυτή παρακολουθεί κανείς μελετώντας τα συγγράμματα των Πατέρων της Εκκλησίας.

Η παρουσία αναφορών, έστω και περιορισμένων, στην Παρία Λίθο μέσα στα συγγράμματα αυτά των Πατέρων της Εκκλησίας είναι ιδιαίτερης σημασίας, γιατί, μέχρι ενός σημείου, αντανακλούν όψεις αυτής της πορείας από τη μια, και από την άλλη μαρτυρούν την διατήρησις της φήμης του Παριανού μαρμάρου μέσα στους αιώνες της υπερχιλιετούς Βυζαντινής Ιστορίας.

Η Παρία λίθος, με τα εννέα διαφορετικά ονόματα, που στη διαδρομή των αιώνων χρησιμοποιήθηκαν για το Παριανό μάρμαρο, συναντάται σε 10 κείμενα Πατέρων της Εκκλησίας και εκκλησιαστικών συγγραφέων. *(Για τα διαφορετικά ονόματα της Παρίας Λίθου Βλ. Νίκος Αλιπράντης «Το παριανό μάρμαρο στην ιστορία και την τέχνη», Αθήνα 1996, σσ. 63-78)*

Με κάποια χρονολογική σειρά αυτοί οι συγγραφείς ή τα κείμενα είναι:

- 1) Ο **Κλήμης ο Αλεξανδρεύς** (2ος-3ος αιώνας - + πριν 215)
- 2) Ο **Ευσέβιος Καισαρείας** (265 – 340)
- 3) Ο **Προυδέντιος** (348 - 413)
- 4) **Ησύχιος ο Αλεξανδρεύς**, το λεξικό του οποίου συμπληρώθηκε από τον **Κύριλλο Αλεξανδρείας** (5ος αι.)
- 5) **Σιδώνιος Απολλινάριος Γάιος Σόλλιος**, εκκλησιαστικός συγγραφέας επίσκοπος του Κλερμόν. (431-489)
- 6) Ο **Προκόπιος ο Καισαρεύς** (500 - 565)
- 7) **Ισίδωρος** αρχιεπίσκοπος Σεβίλλης (560-636)
- 8) **Φώτιος**, Πατριάρχης Κων/πόλεως (820-893 μ.Χ.)

9) **Νικήτας ο Μάγιστρος (& Συμεών ο Μεταφραστής)**
(9ος ή 10ος αιώνας)

10) Το Λεξικό του **Σουίδα** (10ος αιών)

Ελλείπει διαθέσιμου χρόνου, στην εισήγηση αυτή θα παρουσιαστούν και θα σχολιαστούν εν συντομία τα αποσπάσματα τεσσάρων κειμένων Πατέρων και εκκλησιαστικών συγγραφέων, τα οποία κρίνουμε ιδιαίτερης σημασίας: α. τα δύο αποσπάσματα από το έργο του Κλήμεντος του Αλεξανδρέως «Προτρεπτικός προς Έλληνας», β) το απόσπασμα από το έργο του Ευσεβίου Καισαρείας «Ευαγγελική Προπαρασκευή», γ) το απόσπασμα από το έργο του Προκοπίου «Περί κτισμάτων» και δ) το απόσπασμα από το έργο του Νικήτα Μάγιστρου «Εις τον βίον της Αγίας Θεοκτίστης», έργο που θα συναντήσουμε και στον Συμεώνα τον Μεταφραστή.

B1.

Κλήμεντος «Προτρεπτικός προς Έλληνας»

Ο Τίτος Φλάβιος Κλήμης, ο μεγαλύτερος θεολόγος της εποχής του, γεννήθηκε πιθανόν στην Αθήνα γύρω στο 150 μ.Χ. Φιλόσοφος και πολυμαθής, εγκαταστάθηκε στην Αλεξάνδρεια περί 180 μ. Χ. όπου υπήρξε μαθητής του Πάνταινου στην περίφημη Κατηχητική Σχολή. Περί το 200 μ.Χ. διαδέχεται τον Πάνταινο στη διεύθυνση της Σχολής, στην οποία δέχονταν μαθητές και μη χριστιανούς. Κατά το διωγμό του Σεπτιμίου Σεβήρου αναγκάζεται να εγκαταλείψει την Αλεξάνδρεια και να καταφύγει στην Καισάρεια, όπου οργάνωσε νέα Θεολογική Σχολή στα πρότυπα της Σχολής της Αλεξάνδρειας. Ο θάνατός του τοποθετείται πριν από το 215 μ.Χ. Ένα από τα πολλά συγγράματά του είναι και το **‘Προτρεπτικός προς Έλληνας’**, από το οποίο είναι και τα δύο αποσπάσματά μας στα οποία γίνεται λόγος για την Παρία Λίθο.

Στην αρχή περίπου του 4^{ου} κεφαλαίου, στη σελ. 40, όπου παρατίθεται μια σειρά γλυπτών και τα ονόματα των καλλιτεχνών που τα κατασκεύασαν, διαβάζουμε:

Απόσπασμα 1^ο «...μή οὖν ἀμφιβάλλετε, εἰτῶν Σεμνῶν Ἀθήνησι καλουμένων θεῶν τὰς μὲν δύο Σκόπας ἐποίησεν ἐκ τοῦ καλουμένου λυχνέως λίθου, ...». (Κεφ. 4^ο, Β.Ε.Π.Ε.Σ, τόμος 7^{ος}, σ. 40, στ. 25-27)

Δηλαδή, «Μην έχετε αμφιβολία για το αν, από τις Θεές στην Αθήνα που αποκαλούνται Σεμνές, τις δύο πρώτες έφτιαξε ο Σκόπας από το λίθο που αποκαλείται λυχνίτης..»

Και κάποιες σελίδες παρακάτω, στη σελίδα 47, κι αφού ολοκληρώνει την επιχειρηματολογία του για το ότι τα είδωλα είναι έργα ανθρώπων διαβάζουμε:

Απόσπασμα 2^ο “ Τί δ’ ἄλλο χρυσός ἢ ἄργυρος ἢ ἄδάμας ἢ σίδηρος ἢ χαλκός ἢ ἐλέφας ἢ λίθοι τίμιοι; Οὐχί γῆ τε καί ἐκ γῆς; Οὐχί δέ μιᾶς μητρὸς ἔκγονα, τῆς γῆς, τὰ πάντα ταῦτα ὅσα ὄρας; ...Καλὸς ὁ Πάριος λίθος, ἀλλ’ οὐδέπω Ποσειδῶν. Καλὸς ὁ ἐλέφας, ἀλλ’ οὐδέπω Ὀλύμπιος. Ἐνδεής ἀείποτε ἡ ὕλη τῆς τέχνης, ὁ θεὸς δέ ἀνευδεής.χρυσός ἐστι τό ἄγαλμά σου, ξύλον ἐστίν, λίθος ἐστίν, γῆ ἐστίν, ἐάν ἄνωθεν νοήσης, μορφὴν παρὰ τοῦ τεχνίτου προσλαβοῦσα. Γῆν δὲ ἐγὼ πατεῖν, οὐ προσκυνεῖν μεμελέτηκα. Οὐ γάρ μοι θέμις ἐμπιστεῦσαί ποτε τοῖς ἀψύχοις τὰς τῆς ψυχῆς ἐλπίδας. (Κεφ. 4^ο Β.Ε.Π.Ε.Σ. τόμος 7^{ος} σ. 46, στ. 19-33).

Δηλαδή «Γιατί τι άλλο είναι ο χρυσός και ο άργυρος ή το διαμάντι ή ο σίδηρος ή ο χαλκός ή το ελεφαντόδοντο ή οι πολύτιμοι λίθοι; Δεν είναι γη και δεν προήλθαν από τη γη; Δεν είναι όλα όσα βλέπεις παιδιά μιας μάνας, της γης όλα τούτα που όσα βλέπεις;..Είναι όμορφος-καλός ο Πάριος Λίθος, αλλά σε

καμιά περίπτωση ο Ποσειδώνας... Καλό είναι το ελεφαντόδοντο, αλλά σε καμιά περίπτωση δεν είναι Ολύμπιο. Η ύλη χρειάζεται πάντα την τέχνη, όμως ο Θεός είναι ανενδεής... Αν έχεις νόηση άνωθεν, θα δεις ότι είναι χρυσός το άγαλμά σου, είναι ξύλο, πέτρα είναι, γη είναι, που έλαβε μορφή από τον καλλιτέχνη. Κι εγώ δεν έχω μάθει να προσκυνώ τη γη, αλλά να την πατώ. Γιατί για μένα δεν είναι θεμιτό να εμπιστεύομαι σε άψυχα τις ελπίδες της ψυχής».

Ο Κλήμης ο Αλεξανδρεύς, ακολουθεί την παράδοση των Απολογητών, οι οποίοι προβάλλουν την άποψη, πως κάθε όμορφο και αληθινό στον προχριστιανικό κόσμο προέρχεται από το Θεό και εντάσσεται στην προετοιμασία των λαών για το Χριστό. Αυτή η άποψη, που στον Ιουστίνο πήρε τη μορφή της διδασκαλίας για τον Σπέρματικό Λόγο, επέτρεψε στην Εκκλησία των πρώτων αιώνων να μετατρέψει εγκαταλελειμμένους ειδωλολατρικούς ναούς σε χριστιανικούς ή να προσλάβει σε δεύτερη χρήση αρχιτεκτονικά μέλη από κατεστραμμένους ειδωλολατρικούς ναούς.

«Καλός ο Πάριος λίθος». Τι να αντιπροσωπεύει άραγε ο Πάριος Λίθος στη συλλογιστική του Κλήμεντος; Από τη συνάφεια όλης της πορείας της σκέψης του σ' όλο το έργο μπορούμε με ασφάλεια να πούμε πως ο Πάριος λίθος αντιπροσωπεύει τόσο το τελειότερο μάρμαρο αγαματοποιίας, όσο και την ίδια την τέχνη της γλυπτικής. Έτσι ο άγιος Πατέρας, διαχωρίζοντας τόσο έντονα και καθαρά, την ύλη και την τέχνη από την πίστη στους ειδωλολατρικούς θεούς, διασώζει τα αριστουργήματα της Ελληνικής τέχνης από την τυχόν μανία φανατικών απλοϊκών χριστιανών, οι οποίοι θα έβλεπαν σ' αυτά τα σύμβολα των θεών στο όνομα των οποίων υφίστανται τις διώξεις και το μαρτύριο. Η πορεία αυτή θα ολοκληρωθεί ένα αιώνα αργότερα με τους Καπαδόκες Πατέρες.

Ευσεβίου Καισαρείας Ευαγγελική Προπαρασκευή.

Ο Ευσέβιος, ήταν επίσκοπος Καισαρείας Παλαιστίνης. (265/280- περί το 340), φίλος και βιογράφος του Μ. Κων/νου.

Στο 5^ο βιβλίο της «Εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς» και στα κεφ. 10-13 ο Ευσέβιος επιτίθεται κατά των ειδώλων, σχολιάζοντας αποσπάσματα από την επιστολή του διάσημου σύγχρονου του Νεοπλατωνικού φιλοσόφου Πορφύριου του Τύριου προς τον Ανεβώ. Σ' αυτήν, ο Πορφύριος κάνει σκληρή κριτική στη λαϊκή θρησκευτικότητα της ειδωλολατρίας,.

Έτσι ο Ευσέβιος, αφού θα αναφέρει στο 11^ο κεφ. « Ὅτι οἱ δαίμονες οὓς δὴ θεοὺς ὑπειλήφασιν ἄνθρώπους ἐδίδαξαν τὰς οἰκείας περιεργίας», και στο 12^ο κεφ. « Ὅτι καὶ τὰ ἀγάλματα μαγικῶς αὐτοὶ κατασκευάζειν ἐδίδαξαν», έρχεται στο 13^ο κεφ. να συμπληρώσει «Ὅτι καὶ τὰς μορφὰς τῶν ξοάνων αὐτοὶ κατέδειξαν».(Βιβλίο 5^ο, κεφ. 1γ' 3-4 Β.Ε.Π.Ε.Σ. τόμος 25^{ος}, σ. 165)

Στους στίχους μάλιστα, στ. 16- 26 γράφει:

«... καίτῆς Ἑκάτης δέ ταῦτα περὶ αὐτῆς λεγούσης τέθειται.

«ἤδη μοι σύ γε πάντα ποίει. Ξόανον δέ ἐν αὐτῷ μορφῇ μοι πέλεται Δημήτερος ἀγλαοκάρπου, εἵμασι παλλεύκοις, περὶ ποσὶ δέ χρυσοπέδιλος· ἀμφὶ δέ τῆ ζώνῃ δολιχοὶ προθέουσι δράκοντες, ἴχνεσιν ἀχράντοισιν ἐφερπύζοντες, ἄνωθεν, αὐτῆς ἐκ κεφαλῆς ἀρτώμενοι εἰς πόδας ἄκρους, σπειρηδόν περὶ πᾶσαν ἔλισσόμενοι κατὰ κόσμον».
ὕλη δέ, φησίν,

«ἢ Παρίοιο λίθου, ἢ εὐξέστου ἐλέφαντος».

Δηλαδή, το υλικό να είναι **Πάριος Λίθος** ή ευκολολάξευτο ελεφαντόδοντο.

Μ' αυτό τον τρόπο, διαφοροποιούμενος από την ως τότε παράδοση, περνά μια κάπως επιθετική στάση των χριστιανών απέναντι όχι μόνο στα είδωλα, αλλά ακόμη και απέναντι στο υλικό που είναι φτιαγμένα. Εκλεκτότερο υλικό όλων, η **Παρία λίθος** και το ελεφαντόδοντο. Επιτρέψτε μου να παρατηρήσω, πως ευτυχώς, η άποψή του παρέμεινε περιθωριακή μέσα στην εκκλησιαστική παράδοση.

B3

Προκοπίου(500 - 565) Περί κτισμάτων.

Το **Περίκτισμάτων** έργο του Προκοπίου από την Καισάρεια, μάλλον ημιτελές έργο, σε 6 βιβλία, αναφέρεται στο σπουδαίο οικοδομικό έργο του Ιουστινιανού Α', και έχει χαρακτήρα εγκωμιαστικό.

Στο τρίτο κεφάλαιο του πρώτου βιβλίου και αμέσως μετά από την περιγραφή του Ναού της Αγίας Σοφίας διαβάζουμε για το Ναό της Παναγίας των Βλαχερνών τα ακόλουθα:

«3...ἀλλὰ νῦν, ὅπερ εἶπον, τὰ ἐπὶ Βυζαντίου ἱερά μοι γεγράφεται. τὸν μὲν οὖν ἓνα τῆς θεοτόκου νεῶν ὠκοδομήσατο πρὸ τοῦ περιβόλου ἐν χώρῳ καλουμένῳ Βλαχέρναις· αὐτῷ γὰρ λογιστέον καὶ τὰ Ἰουστίνῳ εἰργασμένα τῷ θεῷ, ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ τὴν βασιλείαν κατ' ἐξουσίαν αὐτὸς διωκεῖτο· ἐπιθαλάσσιος δὲ ὁ νεῶς ἐστίν, ἱερώτατος τε καὶ σεμνὸς ἄγαν, ἐπιμήκης μὲν, κατὰ λόγον δὲ περιβεβλημένος τῷ μήκει τὸ εὖρος, τά τε ἄνω καὶ τὰ κάτω ἄλλῳ οὐδενὶ ἀνεχόμενος ὅτι μὴ τμήμασι λίθου **Παρίου ἐν κίωνων λόγῳ ἐνταῦθα ἐστῶσι**. 4 καὶ τὰ μὲν ἄλλα τοῦ νεῶ μέρη κατ' εὐθὺ ἐστᾶσιν οἱ κίονες, κατὰ δὲ τὰ μέσα ὑποστέλλονται εἶσω. 5 μάλιστα δὲ ἂν τις ἀγασθείη τοῦ ἱεροῦ τοῦδε εἶσω γενόμενος τὸ μὲν p40 ὑπέρογκον τοῦ σφαλεροῦ χωρὶς τεταγμένον ὀρῶν, τὸ δὲ μεγαλοπρεπὲς τοῦ ἀπειροκάλου ἐλεύθερον». (Προκοπίου Περί κτισμάτων, Teubner A' 3γ' 3-5)

Ὁ ναὸς των Βλαχερνῶν, δίπλα στὸν Κεράτιο, ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη, με τοὺς κίονες ἀπὸ Παρία Λίθο, υπήρξε το πιο γνωστὸ

και φημισμένο ιερό της Παναγίας στην Κωνσταντινούπολη, με διαρκή ακτινοβολία σ' ολόκληρο το χριστιανικό κόσμο. Το ναό πρωτοέχτισε ή αυτοκράτειρα Πουλχερία και ο Μαρκιανός μεταξύ των ετών 450-453, Επί Λέοντος Α' (457-474) ο ναός απέκτησε το «άγιο λούσμα», το άγίασμα και το παρεκκλήσιο της Αγίαςσορού. Επί Ιουστίνου Α' (518-527) θείου του Ιουστινιανού, ο Ιουστινιανός τροποποίησε και τελειοποίησε το αρχικό οικοδόμημα. Στην περιγραφή του ο Προκόπιος, αφήνει την εντύπωση, πως στον τύπο της βασιλικής υψώθηκε τρούλλος, στηριγμένος σε ημικύκλιο που σχηματίζουν οικίονες από Παρία Λίθο. Η ανακαίνισή αυτή, επί Ιουστίνου Α', περιλαμβάνεται και σε δύο επιγράμματα της Παλατινής Ανθολογίας.

Ύστερα από την πυρκαγιά του 1434 και την Άλωση, τα πάντα ερειπώθηκαν και ερημώθηκαν. Έμεινε μόνο ο χώρος του αγιάσματος.

Γνωρίζουμε ότι οι κολώνες του Ναού της Παναγίας Εκατονταφυλιανής και του κιβωρίου της είναι φτιαγμένες από μάρμαρο Προκοονήσου. Πόσο εύλογο είναι να εικάσουμε ότι η Παναγία των Βλαχερνών και η Εκατονταφυλιανή κτίζονται συγχρόνως και ότι τα πλοία που κουβάλησαν από την Κωνσταντινούπολη τα μάρμαρα Προκοονήσου για την Εκατονταφυλιανή, μετέφεραν στη Βασιλεύουσα τα μάρμαρα της Παρίας Λίθου για τις κολώνες της Παναγίας των Βλαχερνών;

B4

Θα τελειώσω με το βιβλίο «**Εις τον Βίον της οσίας Θεοκτίστης της Λεσβίας**» του **Νικήτα Μάγιστρου**

(αρχές 10^{ου} αι.), το οποίο επανελήφθη σχεδόν αυτούσιο αργότερα στο δεύτερο μισό του ίδιου αιώνα από τον **Συμεώνα τον Μεταφραστή**. Αναφέρομαι στα αποσπάσματα, που αφορούν στον μισοκατεστραμένο τότε Ναό της Παναγίας

Εκατονταφυλιανής και τα οποία αποτελούν ύμνο στην **Παρία Λίθο**.

Εκεί, ο Νικήτας περιγράφοντας τα θωράκια από Παρία Λίθο πάνω από τις κιονοστοιχίες γράφει: «Ἦν ἄρα τις ἀξιοθέατος καί λείψανα σώζων ἔτι τῆς παλαιᾶς ὠραιότητος· Σύμμετρος γάρ ἐδεδόμητο πάντοθεν καί κίοσι συχνοῖς τοῖς ἐκ βασιλικουῆρηραιοτο λίθου, πριστῶ τε λίθῳ πάντα τοῖχον ἠμφίεστο παραπλησίως τοῖς κίοσιν. Εἰς τοσοῦτον δέ τόν λίθον λεπτύννας ἐξύφανεν ὁ τεχνίτης, ὡς δοκεῖν ἐξ ὑφασμάτων τόν τοῖχον ἐνδεδύσθαι βυσσίνων. Τό δέ μαρμαῖρον τοῦ λίθου τοσαύτην ἐνέφαινε τήν ὑγρότητα καί μαρμαρυγήν, ὡς καί μαργάρων στιλβηδόνα νικᾶν· τοσοῦτον τόν περιόν ὑπῆρχε τοῦ λίθου, μᾶλλον δέη σπουδή τοῦ τεχνίτου, ὅς καί τό κάλλος ἐφιλονεῖκησε τῇ φύσει προσνεῖμαι».

Ακόμη περισσότερο τον εντυπωσιάζει το μισοκατεστραμμένο, τότε, κιβώριο της αγίας τραπέζης. Για τον ουρανό του κιβωρίου από Παρία Λίθο γράφει:

§ 4 «Ὡς δέ καί τῆς σεβαστῆς καί θείας τραπέζης τό«ὑπερκείμενον ὀρόφιον εἴσω τῆς πύλης ἐωράκαμεν, κατεπλάγημεν τῆς τερπνότητος· οὐδέ γάρ ἐφκει λίθου φύσιν ἔχει τό τόρευμα, οὐδέ σιδήρῳ καί τέχνη λελαξεῦσθαι καί χεῖρεσιν, ἀλλ' οἷά τι γάλακτι ὀπῶ φυραθέντι καί πρός τό σχῆμα τοῦ στέγους μεμηχανημένου τοῦ χεύματος... τοιούτῳ ποτέ ἐγώ λίθῳ τεθέαμαι διφρηλατοῦσαν ἐπί ταύροις Σελήνην. Τό μὲν οὖν ἔκειτο τεθραυσμένον, ἡμεῖς δέ συνεθέομεν καί παριστάμεθα καταρῶμενοι καί παντοίως τόν

συντρίψαντα λαιδορούμενοι· καί γάρ ἦν τι χρῆμα καί ἄξιον οἴκῳ Θεοῦ κειμήλιον καί ἀνάθημα». (H. Delehaye et P. Peeters, Acta Sanctorum Novembris, IV, Bruxellis 1925, σ. 226-227).

Το ορόφιοντου κιβωρίου, γράφει, δεν έμοιαζε να έχει γίνει από μάρμαρο ή να έχει λαξευθεί από ανθρώπινα χέρια και εργαλεία, αλλά φαινόταν σαν να ήταν φτιαγμένο από πηγμένο γάλα που είχε χυθεί (σε καλούπι) στο σχήμα του στεγάστρου.

Κατά την Αγγελική Μητσάνη, το παλαιοχριστιανικό κιβώριο της Καταπολιανής απετελείτο από διαφορετικής προελεύσης μάρμαρο, εισαγόμενο πιθανώς προκοννήσιο και ντόπιο παριανό. Τα κιονόκρανα είναι έργα έμπειρων τεχνιτών από την Κωνσταντινούπολη, από όπου και εστάλησαν, μάλλον έτοιμα γύρω στο 540. Αλλά οι βάσεις, τα επιστύλια και ο ουρανός κατασκευάσθηκαν στην Πάρο από μάρμαρο εγχώριο και προδίδουν την εργασία του τοπικού εργαστηρίου. Κάτι παρόμοιο όπως και στον Ιουστινιάνειο ναό του Αγίου Ιωάννου στην Έφεσο.

(*Βλ. Αγγελική Μητσάνη, Το παλαιοχριστιανικό κιβώριο της Καταπολιανής Πάρου. Δελτίον ΧΑΕ 19 (1996-1997), Περίοδος Δ'• ΑΘΗΝΑ 1997, σ. 330 & 333. Βλ. επίσης Η. Η. Jewell and F. W. Hasluck, The church of Our Lady of the Hundred Gates, London 1920, Θ. Αλιπράντης, Η Εκατονταφυλιανή της Πάρου, Θεσσαλονίκη 1993, Ά. Κ. Όρλάνδος, «Η πρόσφατος αναστήλωση της Καταπολιανής της Πάρου, Πορίσματα ερευνών και νέα ευρήματα», ΕΕΚΜ 5 (1965-66), και «Η Εκατονταφυλιανή και η Χριστιανική Πάρος», Πρακτικά Συνεδρίου, Πάρος 1998).*

Ευχαριστώ τους Φίλους της Πάρου και τους συνδιοργανωτές αυτής της Ημερίδας για την ευκαιρία που μου έδωσαν να εισηγηθώ ένα τέτοιο θέμα.

Εδώ θα ήθελα να πω ότι, το γεγονός ότι η Παρία Λίθος απουσιάζει από όσα Πατριστικά Λεξικά έχω υπ' όψιν μου, ακόμη και τα πληρέστερα, όπως αυτό του G.W.H. Lampe,

καθιστά το έργο του εντοπισμού αυτών των αναφορών επίπονη. Έτσι η μόνη οδός που απομένει για να βρούμε κι άλλες αναφορές στην Παρία Λίθο μέσα στα συγγράμματα των Πατέρων της Εκκλησίας και Εκκλησιαστικών συγγραφέων είναι η άμεση επαφή και μελέτη αυτών των συγγραμμάτων.

Αριστείδης Βαρριάς

Friends of Paros & Antiparos **Φίλοι της Πάρου & Αντιπάρου Amis** **de Paros & Antiparos**

Sustainable development for Paros & Antiparos Islands

Ημερίδα για τα Αρχαία Λατομεία – 16.11.2019 » Ομιλίες / Interventions

Ομιλίες / Interventions

ΗΜΕΡΙΔΑ ΓΙΑ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΛΑΤΟΜΕΙΑ – 16.11.2019

WORKSHOP ON THE ANCIENT QUARRIES OF PAROS – 16.11.2019

Μ. Κορρές

Επιστολή προς συναδέλφους αναφορικός προς τα αρχαία λατομεία της Πάρου.

15. 11. 19

Giuseppe Pace

Ινστιτούτο Μελετών Μεσογείου – Εθνικό Συμβούλιο

Έρευνας Ιταλίας

Γιώργος Καρυδάκης
Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας
και Επικοινωνίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Χρίστος Γεωργούσης
Εκπαιδευτικός

Αριστείδης Βαρριάς
Γλύπτης